

החלפת שטרי הכסף של ישראל אבנר הלוי - מחלקת המטבע

ההחלטה לגשת להכנת שטרי כסף חדשים התקבלה בבנק ישראל עוד בשנת 1995. המטרה הייתה לעשות שימוש בשיפורים הטכנולוגיים האחרונים שחלו באמצעים המגינים על שטרי הכסף מפני זיופים. זאת כנהוג במדינות רבות, המחודשות אחת לכמה שנים את סימני הביטחון, כדי להתמודד עם השכלול המתמיד באמצעים הטכניים לזיוף שטרי כסף.

הכנת הסדרה החדשה נמשכה כארבע שנים. על הקווים המנחים לעיצובה המליצה הוועדה הציבורית לתכנון שטרות, מעות ומטבעות וזכרון, המייעצת לנגיד בנק ישראל בנושא זה, ובראשה עמדו בתקופת ההכנה נשיא בית המשפט העליון בדימוס השופט משה לנדוי (עד מאי

בנק ישראל החל השנה בתהליך הדרגתי של החלפת שטרי הכסף שבמחזור: עד אמצע שנת 2000 יחליפו שטרות חדשים את כל שטרות הסדרה הקודמת, שהוכנסה למחזור ב-1985, בעת החלפת המטבע משקל לשקל חדש. ההחלפה מלווה בסמינה מואצת של שטרות ישנים מהמחזור ומתבצעת בשני שלבים: בשלב הראשון הונפקו, ב-3 בינואר 1999, השטרות החדשים בערך נקוב של 20 ו-100 ש"ח. בשלב שני הונפקו, ב-31 באוקטובר 1999, שטרות חדשים בערך נקוב של 50 ו-200 ש"ח. ב-1 ביולי 2000 יבוטלו כל השטרות הישנים כהילך חוקי, ובכך יפסיקו לשמש אמצעי תשלום במשק; עד אז ייספגו מן המחזור רוב השטרות הישנים

בהכנת השטרות החדשים נקט בנק ישראל כמה צעדים שנועדו לשפר את סימני הביטחון ולהקל על הציבור להכירם ולהשתמש בהם.

1997) שופט בית המשפט העליון בדימוס גבריאל בך (ממועד זה ואילך); השטרות שרצבו בידי נעמי ומאיר אשל מירושלים. הסדרה החדשה ממשיכה את המסורת של הנצחת אישים דגולים על שטרי הכסף, של ביטוי הקשר לתולדות העם והמדינה באמצעות קסטיים ותמונות המשולבים בעיצוב. עם זאת, סגנון

שבידי הציבור. לאחר מועד זה יוכל כל מי שנותרו בידי שטרות ישנים להמשיך ולקבל תמורתם, בבנק ישראל את מלוא שוויים הנקוב בשטרות חדשים, וזאת עד ה-31 בדצמבר 2005. לסדרה החדשה ייתוסף בשלב מאוחר יותר גם שטר חדש בן 500 ש"ח, שמועד הנפקתו עדיין לא נקבע.

העיצוב של השטרות החדשים שונה מזה של שטרות העבר, ומהווה שינוי משמעותי במראה של שטרי הכסף של ישראל, לראשונה מזה עשרות שנים!

בהכנת השטרות החדשים נקט בנק ישראל כמה צעדים שנועדו לשפר את סימני הביטחון ולהקל על הציבור להכירם ולהשתמש בהם: ראשית, בתכנון השטרות נתקבלו תחילה החלטות מקדימות בנושא סימני הביטחון הרצויים, גודלם, מיקומם בשטר וכדומה; העיצוב הגרפי נעשה רק אחר כך, בהתחשב בדרישות אלה. שנית, סימני הביטחון תוכננו להיות זהים ומשותפים לכל עריכי הסדרה

החדשה, בניגוד למצב בשטרות הישנים. שלישית, חלק מסימני הביטחון שהיו נהוגים בשטרות בעבר שופרו, ונוספו סימנים חדשים, קלים יותר לזיהוי.

בין סימני הביטחון החדשים ראוי לציין סימן מים בולט במיוחד של האות הראשונה בשם הדמות שעל השטר (נוסף על סימן המים הרגיל), סימן דיו המשנה צבע, הדפסת הערך הנקוב בצבע מזהב בעל ברק מתכתי, והדפסתו גם בדיו שקוף המתגלה ונעלם תליפות - כל אלה יוצרים אפקטים שלא ניתן להשיגם כשמצלמים שטר אמיתי במכוונת צילום.

בנק ישראל ליווה את הנפקת השטרות בהסברה, שנועדה להסב את תשומת לבו של הציבור לסימני הביטחון החדשים, והפיץ עלון הסבר מפורט המבהיר כיצד ניתן לזהות את סימני הביטחון ולהשתמש בהם? בזמן שחלף מאז ההנפקה כבר נתגלו ניסיונות לזייף את השטרות החדשים - אולם הזייפנים לא הצליחו לחקות את הסימנים החדשים, וניתן להבחין בין שטר מזויף לאמיתי בקלות יחסית. עם זאת נראה, שהציבור אינו עושה עדיין שימוש מלא בסימני הביטחון החדשים, ויש שזייפנים מצליחים להחדיר למחזור שטרות מזויפים, למרות איכותם הנמוכה.

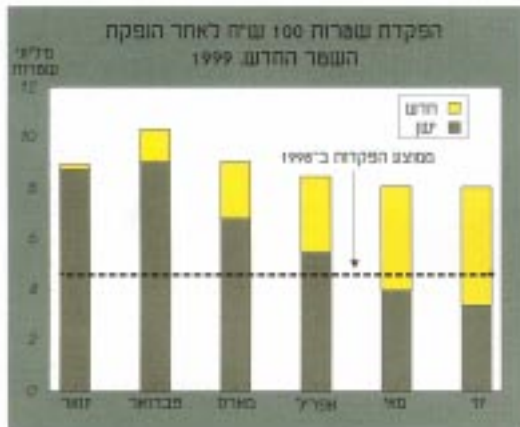
¹ תיאור מפורט של שטרות הסדרה החדשה ניתן למצוא בחוברת "השטרות החדשים של ישראל", אותה ניתן לרכוש במנייה ליחידה להוצאה לאור בבנק ישראל בירושלים לפקס: 02-6552984 או טלפון: 02-6552740 או 02-6552767.

² עלון ההסבר מוצג באתר האינטרנט של הבנק (www.bankisrael.gov.il). ניתן לקבל גם באמצעות מנייה בטלפון מס': 02-6552857.

החלפת השטרות מחייבת, כאמור, תנועה רבה של שטרות ישנים וחדשים במחזור בפרק זמן מוגבל. בסוף שנת 1998, ערב השקת הסדרה החדשה, עמד מספר השטרות במחזור על 132 מיליונים, בערך כספי כולל של 11.3 מיליארדי ש"ח; מרבית השטרות האלה יוצאו מן המחזור במהלך השנה ומחצית השנה שעד 1 ביולי 2000. מאז שהונפקו שני העריכים הראשונים בסדרה החדשה גדל מאוד מספר השטרות המופקדים בכל חודש בבנק ישראל מאותם עריכים.

עד סוף יוני 1999 כבר הוצאו מן המחזור כ-75 אחוזים מן השטרות הישנים בני 20 ו-100 ש"ח.

נראו, לדוגמה, לגבי שטר ה-100 ש"ח, בדיאגרמה. כתוצאה מכך עלה מספר השטרות הישנים והחדשים (בכל העריכים) שהופקדו בבנק ישראל במחצית הראשונה של 1999 למוצע חודשי של 18.9 מיליוני שטרות, לעומת ממוצע חודשי של 13.7 מיליונים בשנת 1998. שיעור השטרות של 20 ו-100 ש"ח שהופקדו בבנק ישראל עלה בתקופה זו ל-15 אחוזים מתוך המחזור, בממוצע חודשי, לעומת כ-11 אחוזים בשנים קודמות. עד סוף יוני 1999 כבר הוצאו מן המחזור כ-75 אחוזים מן השטרות הישנים בני 20 ו-100 ש"ח.

עד כה התבצעה ההחלפה על ידי הבנקים ועל ידי בנק ישראל, בלי שהיה לציבור צורך לגשת לבנקים במיוחד כדי להחליף את השטרות שבידיהם. הבנקים הפקידו בבנק ישראל את השטרות הישנים שהגיעו לידיהם במהלך העסקים הרגיל, ובמקביל הוציא בנק ישראל למחזור שטרות חדשים בלבד.

השלב השני יחל, כאמור, ב-31 באוקטובר 1999, כשבנק ישראל ינפיק את השטרות החדשים בני 50 ו-200 ש"ח. הוצאת השטרות הישנים בעריכים אלה מן המחזור תימשך כ-8 חודשים, עד 1 ביולי 2000, ומספר השטרות שייצאו מן המחזור יעמוד על כ-55 מיליונים (נתוני סוף יוני 1999), לעומת 71 מיליוני שטרות ישנים בעריכים 20 ו-100 ש"ח (נתוני סוף 1998). צפוי כי במהלך המחצית הראשונה של שנת 2000 יבוא חלק מן הציבור לבנקים ביוזמתו, כדי להחליף את השטרות הישנים שיישארו בידיו לפני מועד ביטולם כהילך חוקי - 1 ביולי 2000. (כאמור, יהיה ניתן להחליף שטרות ישנים בחדשים בבנק ישראל גם לאחר מועד זה.)

הנפקת שני השטרות החדשים באוקטובר 1999 וספיגת השטרות הישנים מן המחזור עשויות לעמוד בסימן השלכות של "באג 2000". כידוע, אפשר שהציבור ירצה למשוך מזומנים בהיקף גבוה מן הרגיל סמוך למעבר לשנת 2000. מובן שהיקף המשיכות המוגברות (אם בכלל) אינו ודאי. אם אכן יהיו משיכות מוגברות, הן יזרוו מאוד את קצב הפצת השטרות החדשים למחזור בחודשים הראשונים להנפקת, ובמקביל יצמצמו את שיעור הספיגה של שטרות ישנים מהמחזור. צפוי כי לאחר מכן תתהפך התמונה: הציבור ישוב ויקטין את החזקת המזומנים, ושטרות ישנים יחזרו מן המחזור לבנק ישראל במהירות גדולה יחסית.